

Др Чедомир С. Драшковић

ИСТОРИЈСКО-ТЕОЛОШКИ ПОГЛЕД НА ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Међу европским народима у културном погледу нарочито су се истакли Грци и Римљани. У своме културном развоју они су уздигли човека на ступањ слободног бића, са правом личног самоопредељивања. Личност човека није потискивана, нити се пак губила у касти или држави, какав је био случај код културних народа Истока. Та лична слобода долазила је до изражаја како у науци у уметности, тако и у политичком и религиозном животу. Она је истакнута као главна мисао да је човек позван да влада над природом. Идеја слободе као таква одвојила је европске народе: Грке и Римљане од класичних народа на Истоку и показала свету други правац у развоју и васпитању.

Природна разгранатост грчких обала: дубоко и плаво море са многобројним острвима и погодним пристаништима и блага приморска клима били су од јаког утицаја на културно изграђивање ових земаља. Томе су још више допринела духовна преимућства — оштар разум и жива фантазија грчког народа. Уз главне особине своје културе: љубав ка слободи и осећање личног достојанства, они су заволели и чулни свет. Заволели су уметничко посматрање, уливање духа свему што постоји. Из Хомерових списа види се да су Грци замишљали своје богове као савршено лепа и бесмртна, али само земаљским, људским моћима обдарена бића.

Две грчке културне државе: Спарта и Атина, типични су представници не само њихових племена: дорског и јонског, већ и њиховог образовања. У Спарти је васпитање било одраз строгог дорског духа и собом носило ратнички карактер, због чега се ишло на то да се код деце постигне телесна јачина и ратничка храброст, као главни циљ васпитања. Безусловна послушност и сузбијање своје воље важили су као највеће врлине у њиховом животу. А ово се постизало навикавањем на трпељиво подношење глади, жеђи, хладноће и болова, а затим гимнастичким вежбама: трчањем, скакањем, рвањем, бацањем диска и копља, уз пратњу музике, првенствено ратничке. Чак су и женска деца вежбана у издржљивости. И за њих је гимнастика била обавезан предмет, јер се хтело да се добро развију, како би доцније рађале здраву и јаку децу. Тако је цела Спарта изгле-

дала као какав велики завод за војничко васпитање. Њена педагогика је васпитавала борце, али само из реда повлашћеног сталежа и тако је постала државна педагогика, искључиво за владајући сталеж, а не за све људе у земљи.

У демократски уређеној Атини васпитавање је било друкчије него у Спарти, али је и ту гимнастичко образовање заузимало истакнуто место, чији је циљ био не само развијање лепоте и гибкости тела, него и унапређивање интелектуалне, естетске и етичке подлоге и развијање националних осећања код деце. Стога су се на гимнастичка вежбања у трчању, скакању, бацању диска и копља, боксовању и пливању, а понекад и лову наслањале омладинске игре и националне свечаности у Олимпу, Коринту, Делфима и другим местима. Тако је и гимнастичка настава имала циљ да телесно и духовно у човеку доведе у хармоничан склад, да се постигне телесна и душевна лепота. Штета је само што морални елеменат „добро“ (ἀγαθόν) није долази у томе да пуне важности, и што је „лепо“ (καλόν) стављено изнад њега, изнад доброга.

Светско-историјски задатак старог Рима био је у томе што је сачувао јелинску културу, закључно са александријском, да би је предао доцнијем хришћанском свету. А духовна добра атинске државе уткана су у основе и европског и америчког васпитања. Па ипак је у погледима Грка и Римљана на васпитање било великих недостатака. Пре свега идеја о личној слободи и достојанству човека није била схваћена у довољној мери. Појам човека био је сужен код свих народа прехришћанског доба на појам држављанина и грађанина. Човек је имао вредности само уколико је био члан извесне друштвене заједнице.

Целокупна историја васпитања креће се у два правца: на једној страни је хришћанство са јудејством, а на другој незнабоштво или многобоштво. Многобоштво значи у последњој линији извесно изједначење Бога и природе и природан нагонски живот, па било то живот појединаца или читаве друштвене заједнице. Јудејство и хришћанство пак указује на један натприродни свет, на свет живота личнога Бога који је створио свет и који њиме управља. То је њихова заједничка одлика у борби како противу многобоштва, тако и против свих савремености, које се јављају у материјализму, у монистичком пантеизму, као и у националистичком обожавању свога народа. А то опет значи да они имају и својих специјалних одлика.

Човек у Јудеја или Израиљца није тражио циљ свога живота ни у касти, ни у држави, већ у Богу, до чије се светости требало доћи у животу. Као дечје врлине, олет, које би требало неговати, да би се дошло до таквог живота, помињу се страх од Бога (Пс 110, 10), затим послушност и страхопоштовање према родитељима. У томе се ишло тако далеко да се примена прута није штедила: „Ко штеди прут мрзи на сина свога” . . . (Приче Сол 13,24) и да се за непокорну децу тражила чак и смртна казна (2 Мој 21, 15; Екл 1, 12 и д.).

А човек у хришћанству није био више изгнаник. Он је постао дете Божје и сарадник на његовом делу. Из овога новог положаја људског бића на земљи дошли су блажи узајамни односи између појединаца, и између народа. Јер један је њихов Отац и Учитељ, а они су браћа (Мт 23, 8).

По хришћанском учењу човек је нешто велико и драгоцено. Он је једино биће у свету за које се каже да је створено по слици и прилици Божјој (1 Мој 1, 26—27) и да му је дата владалачка моћ на земљи. Природа људског бића, поред Божанског елемента у себи, садржи и чисто земаљске елементе; садржи тело. Према томе човек је, по суштини свога бића, нека средина или спојна тачка између чулног (материјалног) и натчулног (духовног) света. Он је двојно биће, биће са телом и душом. Његово тело носи у себи својства чулног (материјалног) света, јер је створено од земље. И, уколико је човек део материјалног света, он се јавља као нагонско биће. А преимућство и величина човека над осталим створењима на земљи и његова сличност са Богом није у његовој телесној, већ у духовној природи. Стога се на њу и мора обраћати главна пажња у васпитању.

Духовни елемент људског бића мора се узети као његов главни основ. Он није створен од нечега другог, нити је изведен еволуцијом из онога што је створено. Његово порекло је у натприродном, у апослутном. Праизвор његов је само Божанско биће, зато он и везује натприродно са природним, вечно са временским. Отуда и нарочито назначење човека на земљи. По хришћанском учењу човек је позван да свима својим моћима тежи своме Праузроку, да тежи Богу, и да му се уподобљава. „Будите свети” (3 Мој 11, 44; 19, 2; 20, 7); „Будите . . . савршени као што је савршен Отац ваш небески” (Мт 5, 48). Другим речима назначење човеково је да у истини претставља образ Божји, да се својим животом на земљи удостоји синовства у царству небескога Оца (1 Цар 3, 13; Мт 6, 12—23).

Хришћанско учење је произвело преокрет у целокупном културном развоју, па и у васпитању. Први пут у историји јављају се, поред државе и народа, црква и религија као моћни фактори у развоју. Цео људски род схваћен је као јединство у времену, који Божански промисао води одређеном циљу. Истицањем пак личне вредности сваког људског бића дошло се у хришћанству до потпуне равноправности између мужа и жене, до једнакости свих људи. Укинута је ропство и убиство, као и неограничена власт очева у прехришћанском свету.

Првобитно хришћанство није знало за државно васпитање. Прехришћански појмови: „држава” (civitas) и „друштво” (societas) уздигнути су на један виши степен. Чланови цркве сматрали су се члановима Царства Божјег и старали су се да се за њега достојно припреме. Они су то чинили и својим домаћим и својим школским васпитањем, а њих је прожимао хришћански дух. И благодарем само томе хришћанска црква је подигла људски живот на један виши степен. Она је показала да су духовни фактори утицајнији од материјалних и дала васпитању други правац.

*

* *

Чињеница је да је физичко васпитање, одн. васпитање телесних способности постојало од вајкада. Оно је и код примитивних и код културних народа на Истоку постојало у облику војничког васпитања. Шири значај пак добило је код старих Грка. На својим олимпијадама Грци су нарочито подвлачили његов значај и његову вредност за јавни живот. Увели су га били чак и у своје школе, и велики део школског времена посвећивали су физичком васпитању своје омлади-

не. Циљ школског физичког васпитања код Грка био је спајање телесне снаге и телесне лепоте. Тиме је физичко васпитање добило чист индивидуални карактер са задатком телесног усавршавања. Код Римљана је физичко васпитање у почетку било претежно војничко, а доцније је добило облик тешке атлетике, и то искључиво за одрасле.

Важност физичког васпитања умањена је појавом хришћанства. Јер по хришћанском учењу циљ људског живота, па и васпитања, не састоји се у телесном већ у моралном савршенству. Стога је потребно да се на место тела култивише људски дух, а то ће се постићи ограничавањем и сузбијањем људских нагона и прохтева. Тако је превласт физичког васпитања била сузбијена за дужи период у току историјског развоја.

Поновно истицање васпитања телесних способности почиње од Цона Лока. Он је тражио физичко васпитање из чисто хигијенских разлога и сматрао је да је његов крајњи циљ здраво и очврсло тело, а то се може постићи навикавањем. Зато он сматра да је физичко васпитање идентично са телесним навикама. Тако је вредност физичког васпитања поново истакнута и оно је све више почело продирати у јавни живот и у школе. И данас се може говорити о разним системима или облицима физичког васпитања, какви су: игре, спортови и гимнастика.

У покушају да се протумачи појава игре, да се објасни шта је игра и откуда потиче, јавиле су се две различне теорије: физиолошка (Х. Спенсер) и биолошка (К. Грос). Основ игре код деце по првој теорији је у већем приливу физичке енергије него код људи. Отуда и чињеница да се само здрава деца баве игром. По другој теорији игра је целисходна појава у животу деце. Задатак игре је да се код деце вежбају функције њихових органа, иако она нису тога свесна. Обе ове теорије су једностране. Спенсерова теорија образлажева могућност игре, а Гросова њену целисходност. Њих допуњује тзв. психолошка теорија, по којој су мотиви за игру у нагону за игру који је код деце врло јак.

Ми разликујемо две врсте игара: индивидуалне и социјалне. Прве су оне где се дете игра само за себе (јаше на штапу, а замишља да је коњ), а друге се врше у друштву са себи равнима. И једних и других има више врста: бацање камена, скакање, коло, ритмичке игре итд.

Од игре се одваја спорт и гимнастика. Спорт почива на утакмици као на објективном фактору. Али ако је утакмица претерана онда спорт губи сваки васпитни значај и претвара се у борбу за победу. Спорт може лако постати и професијом и престати да буде игра уопште.

Гимнастику карактерише још већи телесни напор, коме је циљ јачање тела, а нарочито телесне мускулатуре. Често пута гимнастика прелази у атлетизам и тиме престаје да буде саставни део физичког васпитања. Њен циљ лежи ван самих вежби. На тај начин гимнастика је даља од игре, али много ближе раду, и то телесном раду. Њен циљ је у развијању здравог, јаког, гипког и истрајног тела и енергичне и истрајне воље. То је њена прва карактеристика. Друга је — дисциплина која не проистиче из њених покрета. То је дисциплина команде. Напоследку, трећа карактеристика гимнастике је систематичност. Свака доцнија вежба претпоставља ранију.

Ритмичке игре су у ствари социјалне, естетске игре. Код њих се нарочито истиче болест, као најсложенија и најсавршенија. Њих прати музика, а оне — ритмичке игре — имају задатак да музику изразе пластичким покретима тела.

Хришћанство зна да васпитна вредност игре, спортова и гимнастике није мања од васпитне вредности рада. Они развијају осећање одговорности, вредноћу, стрпљење и истрајност. Поред тога развијају и храброст, поверење, тактичност, солидарност. Спортови имају још и ту посебну вредност што су они заједничке игре, где свака група значи једну заједницу, као што и друштво значи заједницу, и што садрже у себи вежбе многих социјалних инстиката, који су основ моралном раду.

Summary

Dr. Čedomir Drašković

A HISTORICAL-THEOLOGICAL VIEW ON PHYSICAL EDUCATION

In the pre-Christian cultural world, with the Greeks and Romans, the aim of physical education was, at first place to develop bodily strength, its beauty and pliability, the warrior character, and then to promote intellectual, aesthetic and ethic basis, as well as to develop patriotic feelings by children. It was a pity that the ethical element »good« was not expressed to the full, and that the »beautiful« was placed above it, above the good. The concept of personal liberty and dignity fo man was not understood sufficiently either.

The whole history of education has developed along two directions: On one side is Christianity with Judaism, and on the other, Paganism and Polytheism. Polytheism means a sort of equalizing of God with Nature and the natural instinctive life, be it the life of individuals or of the whole social community. Judaism and Christianity, however, point out to one supernatural world, to the world of Personal God, who created the world and has ruled over it.

The importance of physical education was diminished by the appearance of Christianity. According to the Christian doctrine, the aim of human life, and of education as well, does not consist in physical but in moral improvement. In this way the priority of physical education was pushed aside for a longer period in the course of time, but lately its significance has been emphasized again. Christianity knows that the educational value of play, sports and gymnastics as forms of physical education is not less important than the educational value of the work. These develop various positive qualities: physical and psychic, personal and social ones.